

Lilla Sunnersta som försöksgård för Betes- och Vallföreningen

Gården Lilla Sunnersta ägs sedan länge av Uppsala Universitet och är en del av universitetets stora innehav av jordbruksmark på många håll i Mellansverige. Från år 1933 och ett antal år framåt arrenderades Lilla Sunnersta av *Svenska Betes- och Vallföreningen*. Uthusen på gården, som numera används för helt annan verksamhet, är av en typ som var modern på 1930-talet med ladugård i tegel i bottenplanet och foderutrymmen i trä ovanpå. Numera arrenderas jordbruksmarken på Lilla Sunnersta av Ultuna Egendom, som tillhör SLU, och där den ingår som en integrerad del av jordbruksdriften. På Ultuna Egendom har sedan gammalt försöksverksamhet av olika slag bedrivits. På själva Ultuna inklusive Lilla Sunnersta är det emellertid numera i minskande omfattning, eftersom jordbruksmarken här successivt bebyggs, så att försöksverksamheten måste flyttas till Egendomens marker längre österut.

Betes- och Vallföreningen var en riksomfattande sammanslutning av jordbrukare och andra intressenter för utvecklande av vallodlingen och betesdriften. Den bildades år 1916 med syfte att arbeta för en effektiviserad husdjursproduktion genom förbättrad foderförsörjning. Föreningen hade på 1920-talet byggt en institutionsbyggnad på Ultuna, i anslutning till vad som då var Ultuna lantbruksinstitut men som 1932 omvandlades till Kungliga Lantbrukshögskolan. I föreningens institutionsbyggnad fanns också en tjänstebostad för föreståndaren för föreningens verksamhet, dr. Anders Elofsson. Verksamheten finansierades till betydande del med statsbidrag. År 1939 kom föreningen att slås samman med Svenska Mosskulturföreningen till Svenska Vall- och Mosskulturföreningen. År 1948 sammanfördes ledningen av all statlig eller statsunderstödd jordbruksförsöksverksamhet i landet till en gemensam organisation benämnd Statens Lantbruksförsök med lokaler på Ultuna och med delarna Statens Jordbruksförsök och Statens Husdjursförsök. I denna organisation inlemmades också Vall- och Mosskulturföreningens verksamhet. När Anders Elofsson pensionerats flyttade han år 1940 till bostadshuset på Lilla Sunnersta och bodde där till sin död år 1957. Under några år omkring 1930 var dr. Gunnar Torstensson ansvarig för verksamheten på Lilla Sunnersta. Så småningom blev Gunnar Torstensson professor i allmän jordbrukslära vid Lantbrukshögskolan och senare dess rektor.

Betes- och Vallföreningen använde Lilla Sunnersta som försöks- och demonstrationsgård. Här genomfördes fältförsök rörande vallodling och betesdrift. Man visade att bättre resultat uppnåddes om man inte lät betesdjuren hela tiden röra sig över hela betesarealen utan indelade denna i inhägnade fällor. När en ny fälla öppnades, betades den först av mjölkorna och sedan av ungdjur och hästar, varefter den sparades för återväxt. Sådan fällindelning genomfördes följaktligen på Lilla Sunnerstas betesmark och här gjordes många exkursioner och demonstrationer för jordbrukare och jordbruksrådgivare från när och fjärran.

Till en rationell betesdrift för mjölkkor under denna tid hörde också en välordnad utemjölkningsanläggning. En sådan behövdes främst när betesmarken låg långt från gårdshuset och hade väl egentligen inte behövts på Lilla Sunnersta, där betesmarken låg rätt nära ladugården. Den anordnades ändå, kanske främst för demonstrationsändamål. Det är säkerligen återstoder av denna som man fortfarande ser nära krönet av backen på den nuvarande cykelvägen från Dag Hammar-skjöld's väg upp mot de för några år sedan uppförda studentbostäderna, alldeles norr om den lilla bäcken (bild nedan). Till en välordnad utemjölkningsanläggning hörde bl.a. en plats för tillskottsutfodring av högmjölkanande kor med kraftfoder liksom en bassäng för isvatten, i vilken mjölkkärlen kunde sättas för kylning efterhand som de fylldes. Isen som användes för kylningen hämtade man under senvintern, i detta fall troligen från Sunnerstaviken. Isen lagrades sedan under ett täcke av sågspån eller annat värmeisolerande material. På annan plats på den här hemsidan finns en berättelse av Sten Tranblom, där han talar om att godsägare Nilsson på Stora Sunnersta av elakhet lät sanda isen på Sunnerstaviken, så att barnen inte kunde åka skridskor. Kanske kan dock detta förklaras av att man skulle hämta Sunnerstagarårdarnas behov av is till sommarens mjölkkyllning

och inte ville riskera att skridskoåkande barn hamnade i de uppsågade isvakarna eller att hästarna halkade på isen och bröt benen.

För övrigt kan nämnas att i en skrift med historiska notiser om Ultuna (*Göran Kritz, 1986: Ultunaprofiler. Sveriges Lantbruksuniversitet, 68 s.*) nämns att Uppsala Universitet under åren 1841-1862 arrenderade ut gårdarna Lilla Sunnersta och Vårdsätra till docenten i botanik vid universitetet, Johan Arrhenius, farbror till den kände Uppsalakemisten Svante Arrhenius. Johan Arrhenius verkade mycket aktivt för tillkomsten av Ultuna Lantbruksinstitut, där regelbunden undervisning startades år 1849. Under åren 1847-1862 var Arrhenius institutets förste föreståndare och blev därefter sekreterare i Kungliga Lantbruksakademien.

Vidare kan nämnas att ett hus, som rymde en utemjölkningsanläggning från 1950-talet ännu står kvar på den mark, som tidigare tillhörde torpet Svia. Den ligger strax söder om den gamla vägen mellan Vipängen och Svia. Ultuna Egendom utnyttjade på 1950- och 1960-talen markerna på den tidigare torpen Dånnet, Svia och Hälltorpet som betesmark för mjölkorna. På denna tid hade man på Ultuna förutom Lantbrukshögskolan också en praktisk-teoretisk utbildning av förvaltare och dyligt främst för större jordbruk.

Inge Håkansson, december 2013

Resterna av utemjölkningsanläggningen på Lilla Sunnersta, strax norr om cykelvägen från Dag Hammarskjölds väg upp mot de för några år sedan byggda studentbostäderna. (Dec. 2013. I.H.)

Interiör och exteriör av den på 1950-talet byggda utemjölkningsanläggningen på den mark, som tidigare tillhörde torpet Svia.